

CZU: 343.61:340.5/6

AMENINȚAREA CU OMOR ORI CU VĂTĂMAREA GRAVĂ A INTEGRITĂȚII CORPORALE SAU A SĂNĂTĂȚII: STUDIU DE DREPT COMPARAT

Ștefan ȘAPTEFRAT

Institutul Național al Justiției

Obiectul demersului științific de față îl formează analiza legislației penale a unor state străine în materia infracțiunii de amenințare cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei. Se ajunge la concluzia că infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM trebuie reamplasată în Capitolul III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din Partea Specială a Codului penal. Se arată că legiuitorii polonez, turc, georgian, eston, spaniol, kazah și uzbek, comparativ cu cel moldav, au decis să sancționeze penal nu doar amenințarea cu cauzarea unor vătămări grave sănătății, ci și a altor tipuri de vătămări. Se subliniază că unele legislații nu admit ca victima amenințării și destinatarul răului cu care se amenință să fie persoane diferite (așa cum este și cazul Republicii Moldova), în timp ce altele admit acest lucru (este cazul României, Bulgariei, Sloveniei, Spaniei).

Cuvinte-cheie: amenințare, omor, vătămare, sănătate, deteriorare, pericol, constrângere psihică, libertate psihică.

THREATING MURDER OR SEVERE BODILY INJURY OR DAMAGE TO HEALTH: STUDY OF COMPARATIVE LAW

The object of the present scientific demarche is formed analysis criminal legislation of foreign countries in matters of threat murder or severe bodily injury or damage to health. It concludes that an offense under Article 155 PC RM has relocated in Chapter III “Crimes against freedom, honor and dignity” of the Special Part of the Criminal Code. It shows that the polish, Turkish, Georgian, Estonian, Spanish, Kazakh and Uzbek legislature, compared with the Moldovan decided to impose criminal penalties not only to threat of causing serious harm to health, but also to other types of injuries. It points that some legislations do not allow that the threat victim and recipient of evil with which is threaten are different individuals (as is the case of Moldova), while others admit this (is the case of Romania, Bulgaria, Slovenia, Spain).

Keywords: threat, homicide, injury, heath, damage, danger, mental coercion, mental freedom.

Introducere

Analiza experienței statelor străine în materia incriminării unor sau altor fapte infracționale constituie, fără tăgadă, un reper hotărâtor în reformarea sistemului legislativ al Republicii Moldova. Bunele practici legislative nu pot juca decât un rol pozitiv în direcționarea legiuitorului moldav spre îmbunătățirea calitativă a legii penale.

În prezentul demers științific ne propunem să facem o incursiune teoretico-comparativă în materia fetei infracționale specificate la art.155 CP RM [1] (amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății) întru a identifica avantajele pe care le comportă incriminările corespondente din legislațiile penale ale unor state străine, fapt ce ar determina înaintarea unor propuneri *de lege ferenda* menite să optimizeze cadrul legal în partea ce vizează infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM.

Preliminar consemnăm că în acord cu art.155 CP RM constituie infracțiune amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări. Sub aspect tehnico-legislativ, fapta infracțională enunțată este incriminată într-o singură variantă-tip.

Rezultate și discuții

1. De menționat că norma de incriminare supusă analizei este amplasată în Capitolului II „Infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei” din Partea Specială a Codului penal. Prin urmare, datorită tehnicii legislative de amplasare a componenței de infracțiune în cadrul Părții Speciale a Codului penal, deducem că obiectul juridic generic al numitei infracțiuni în formează relațiile sociale cu privire la viața și sănătatea persoanei. Or, așa cum se susține în doctrină, în legislația penală a Republicii Moldova obiectul juridic generic este deprins din titulatura capitolelor din Partea Specială a Codului penal [2, p.113].

În plan comparativ, atestăm o diferențiere de poziție legislativă. În unele state, exact ca în Republica Moldova, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății este amplasată în Capitolul Părții Speciale a Codului penal dedicat protecției vieții și sănătății persoanei drept valori sociale

fundamentale (de exemplu: art.116 din Codul penal al Turkmenistanului [3], art.120 din Codul penal al Tadjikistanului [4], art.134 din Codul penal al Azerbaidjanului [5], art.129 din Codul penal al Ucrainei [6], art.119 din Codul penal al Federației Ruse [7], art.113 din Codul penal al Kârgâzstanului [8]). Precizăm că în toate legislațiile enunțate, capitolele Părții Speciale a Codurilor penale ce conțin infracțiuni corespondente celei de la art.155 CP RM sunt amplasate în cadrul secțiunilor dedicate protecției persoanei ca valoare socială comună. Așadar, comparativ cu legiuitorul moldav, cel turkmen, tadjik, azer, rus și kârgâz au mers pe calea instituirii unei secțiuni speciale destinate protecției persoanei, în cadrul respectivei secțiuni fiind formate mai multe capitole ce conțin incriminări menite să protejeze valori sociale generice, aferente persoanei. O cale similară (de repartizare a incriminărilor în cadrul capitolelor, iar a celor din urmă – în cadrul secțiunilor) a fost urmată și de alți legiuitori (de exemplu, legiuitorii uzbek, eston, bulgar, turc, albanez sau cel român). Totuși, în Codurile penale din aceste state este identică denumirea secțiunii „Infracțiuni contra persoanei”, nu și a capitolului concret din Partea Specială a Codului penal în care se regăsesc componentele de infracțiune similare celei înscrise la art.155 CP RM, aspect asupra căruia *infra* ne vom pronunța mai detaliat.

În ce privește legislația Republicii Moldova, persoana nu poate fi privită în postura de obiect juridic generic, ci în cea de obiect juridic suprageneric. Achiesăm la punctul de vedere exprimat de S.Brîzna și V.Stati: „... nu mai putem susține, așa cum s-a făcut sub legea penală anterioară, că obiectul juridic generic al acestui grup de infracțiuni (se are în vedere infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei – *n.a.*) îl constituie relațiile sociale cu privire la persoană. Potrivit legii penale în vigoare, persoana trebuie privită ca valoare socială fundamentală, reprezentând obiectul juridic suprageneric comun pentru toate infracțiunile prevăzute în capitolele II, III, IV și VII din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova” [9, p.124].

În același registru, notăm că, din punctul de vedere al tehnicii legislative, Codul penal al Ucrainei, similar celui al Republicii Moldova, nu conține secțiuni, fapta infracțională corespondentă celei de la art.155 CP RM fiind amplasată în capitolul din Partea Specială dedicat ocrotirii vieții și sănătății persoanei.

De consemnat că Codul penal al Kazahstanului [10], exact ca și cel al Republicii Moldova, nu conține secțiuni, ci numai capitole. Totuși, infracțiunea similară celei de la art.155 CP RM este amplasată în Capitolul I „Infracțiuni contra persoanei” din Partea Specială a Codului penal.

Interesantă este poziția legiuitorului leton de amplasare a faptei de amenințare cu omor sau cu vătămare gravă a sănătății. *In concreto*, art.132 din Codul penal al Letoniei [11] este amplasat în cadrul Capitolului „Infracțiuni contra sănătății persoanei” din Partea Specială a Codului penal. Pe o poziție similară se situează legiuitorul eston. În optica legiuitorului leton și a celui eston, prin amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății se aduce atingere sănătății persoanei în calitate de valoare socială *sui generis*. Nu putem susține o atare poziție. Despre acest lucru ne vom convinge *infra*. Cu titlu de remarcă precizăm doar că amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei nu implică exercitarea unei influențe infracționale asupra corpului persoanei (*alias* victimei). Sănătatea persoanei, însă, poate fi lezată doar atunci când corpul persoanei suferă influență infracțională.

În același perimetru de cercetare subliniem poziția legiuitorului uzbek și a celui lituanian de amplasare a infracțiunilor similare celei înscrise la art.155 CP RM în capitolele din Partea Specială a Codului penal intitulat „Infracțiuni care pun în pericol viața și sănătatea persoanei”. Așadar, în viziunea acestor legiuitori, prin amenințarea cu omor sau cu vătămarea sănătății nu se aduce atingere vieții și sănătății persoanei, aceste valori sociale fiind doar puse în pericol. Pe o poziție similară s-au situat și unii autori evidențiind, *inter alia*, drept categorie a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei „Infracțiunile care pun în pericol viața și sănătatea persoanei”, atribuind aici fapta infracțională prevăzută la art.155 CP RM [9, p.129]. În ce ne privește, considerăm că amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății nu poate fi considerată o infracțiune care pune în pericol viața sau sănătatea persoanei. Or, făptuitorul nu intenționează să pună în aplicare amenințarea efectuată. Acesta dorește și se limitează la simpla exercitare a unei influențe asupra psihicului victimei. De aceea, nu împărtășim poziția legiuitorului uzbek și a celui lituanian de amplasare a infracțiunilor corespondente celei de la art.155 CP RM în cadrul Părții Speciale a Codului penal.

Analizând legislațiile penale ale statelor străine în materia incriminării amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății învederăm și alte tehnici legislative de amplasare a normei incriminatoare în cadrul Părții Speciale a Codului penal. Astfel, în Codul penal al Georgiei [12], în Codul penal al Sloveniei [13], în Codul penal al Croației [14], precum și în Codul penal al Slovaciei [15], normele similare celei de la art.155 CP RM sunt amplasate în capitolele Părții Speciale a Codului penal dedicate protecției drepturilor și libertăților omului.

În Codul penal al României [16], fapta de amenințare este situată în Capitolul VI „Infrațiuni contra libertății persoanei” din Titlul I „Infrațiuni contra persoanei”. În mod analogic a procedat legiuitorul turc. Legiuitorul spaniol a decis să amplaseze infracțiunea prevăzută la art.169 Cod penal [17] (normă similară celei înscrise la art.155 CP RM) în Capitolul II „Despre intimidare” din Titlul VI „Infrațiuni contra libertății”. Tot în cadrul capitolului destinat protecției libertății persoanei este amplasată infracțiunea prevăzută la art.190 din Codul penal polonez [18] (normă asemănătoare cu cea specificată la art.155 CP RM).

Subscriem poziției legiuitorilor care au decis să amplaseze amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății persoanei în capitolul din Partea Specială a Codului penal destinat protecției libertății persoanei. Suntem de părere că obiectul juridic special al respectivei fapte infracționale se află în derivație organică cu libertatea persoanei drept valoare socială fundamentală, nu însă cu viața sau sănătatea persoanei ori cu alte valori sociale similare. Libertatea psihică a persoanei, în calitate de valoare socială concretă, lezată prin comiterea infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM, nu se află în derivație organică cu viața și sănătatea persoanei, motiv pentru care suntem nevoiți să afirmăm că infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM incorect a fost amplasată în cadrul Capitolului II din Partea Specială a Codului penal. În context, S.Brînza și V.Stati pe bună dreptate atribuie infracțiunea specificată la art.155 CP RM la categoria infracțiunilor atipice prevăzute în Capitolul II din Partea Specială a Codului penal [19, p.151]. Potrivit aceluiași autori, amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății nu implică vătămarea ori punerea în pericol a vieții sau sănătății persoanei [19, p.151]. Din aceste considerente, subliniază S.Brînza, poate fi pusă la îndoială oportunitatea raportării infracțiunii specificate în art.155 CP RM la grupul de infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei [20, p.105]. În definitivă, sugerăm legiuitorului național să schimbe locul de amplasare a infracțiunii prevăzute în art.155 CP RM în cadrul Capitolului III „Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din Partea Specială a Codului penal. Considerăm că anume normele din acest capitol ocrotesc valoarea socială fundamentală în derivație cu care se află obiectul juridic special al infracțiunii specificate în art.155 CP RM. Termenul „libertatea persoanei” din titulatura Capitolului III al Partii Speciale a Codului penal desemnează atât conceptul de „libertate fizică”, valoare socială protejată prin incriminarea răpirii unei persoane, traficului de ființe umane etc., cât și conceptul de „libertate psihică (morală)”, valoare socială protejată prioritar prin incriminarea amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei.

De remarcat că, în plan comparat, în Codul penal al Armeniei [21], infracțiunea corespondentă celei de la art.155 CP RM este situată în Capitolul XVII „Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei”. Pe o poziție similară se situează legiuitorul bielorus care a decis să amplaseze infracțiunea de amenințare cu omor, cu cauzarea vătămarilor corporale grave sau cu distrugerea bunurilor în Capitolul XXII „Infrațiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din Partea Specială a Codului penal [22], alături de traficul de ființe umane, răpirea unei persoane, privațiunea ilegală de libertate, internarea ilegală într-o instituție psihiatrică etc.

2. După identificarea locului *de facto* și a celui *de jure* al infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM în sistemul normelor incriminatoare din Codul penal al Republicii Moldova, vom purcede la efectuarea unei analize comparative propriu-zise a infracțiunii respective în raport cu legislațiile penale ale unor state străine.

Întâi de toate urmează să identificăm care este obiectul amenințării. Din dispoziția normei de la art.155 CP RM desprindem că făptuitorul amenință cu cauzarea morții sau cu cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății persoanei. Cu privire la acest aspect S.Brînza enunță: „... nu orice amenințare adresată unei persoane poate fi calificată conform art.155 CP RM. Numai amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății poate forma acțiunea prejudiciabilă prevăzută la această normă. Celelalte tipuri de amenințare cu violența nu au relevanță în cazul infracțiunii prevăzute în art.155 CP RM” [20, p.106]. Același autor mai susține că în contextul infracțiunii specificate în art.155 CP RM nu au relevanță alte tipuri de violență psihică (de exemplu, amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor, amenințarea cu divulgarea unor informații defăimătoare sau compromițătoare, hipnoza, efectul zombi, tehnica influențării psihologice graduale, tehnica influențării psiholingvistice etc. [20, p.106]).

Dar care este situația în plan comparat? Și de această dată legislațiile statelor străine sunt diferite. Normele incriminatoare din Codurile penale ale Turkmenistanului, Tadjikistanului, Azerbaidjanului, Albaniei [23], precum și din cel al Federației Ruse (corespondente celei de la art.155 CP RM) au un conținut identic în partea ce vizează conținutul amenințării. Alte legiuri, însă, conferă un conținut distinct obiectului amenințării. Astfel, de exemplu, în acord cu art.129 din Codul penal al Ucrainei, este considerată infracțiune doar amenințarea cu omor. În mod analogic, potrivit art.113 din Codul penal al Kârgâzstanului, doar amenințarea

cu omor este pasibilă de răspundere penală. O poziție similară învederăm în cazul art.135 din Codul penal al Sloveniei, care pedepsește penal orice amenințare a securității unei persoane la adresa vieții sale.

Trezește interes poziția legiuitorului kârgâz de incriminare a faptei de amenințare cu omor doar atunci când aceasta este săvârșită de către un membru al unui grup criminal organizat sau în interesul acestuia ori atunci când este comisă asupra unei persoane sau asupra rudelor sale apropiate în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești. *Per a contrario*, amenințarea cu omor în alte condiții nu antrenează răspunderea penală potrivit art.113 din Codul penal al Kârgâzstanului.

Unele legislații, din contra, extind sfera răului cu care amenință făptuitorul. Astfel, de exemplu, în acord cu art.151 din Codul penal al Georgiei, constituie infracțiune nu doar amenințarea cu moartea sau cu vătămarea sănătății, ci și cu distrugerea bunurilor. Amenințarea cu distrugerea bunurilor se regăsește expres și în legislația penală a Armeniei, Kazahstanului, Republicii Belarus, Estoniei [24], Bulgariei, Croației etc. Amenințarea cu distrugerea bunurilor este prevăzută implicit în legislația României, Slovaciei și a Poloniei.

Cu referire la amenințarea cu distrugerea bunurilor, alin.(2) art.129 din Codul penal al Croației stabilește că aceasta poate avea loc prin incendiere, prin provocarea unei explozii, prin utilizarea radiațiilor ionizate sau prin alte mijloace periculoase. În mod similar, art.186 din Codul penal al Republicii Belarus prevede că amenințarea poate viza distrugerea bunurilor prin mijloace socialmente periculoase. Nu în ultimul rând, art.115 din Codul penal al Kazahstanului enunță că fapta prejudiciabilă se poate exprima în amenințarea cu distrugerea bunurilor prin incendiere, explozie sau prin altă metodă socialmente periculoasă.

În contextul legislației Republicii Moldova, amenințarea cu distrugerea bunurilor nu cade sub incidența art.155 CP RM. În prezența unor condiții suplimentare, o atare faptă poate fi încadrată în tiparul unei alte norme de incriminare (de exemplu, potrivit art.189 CP RM, atunci când acțiunea principală constând în cererea de a se transmite bunurile proprietarului, posesorului sau deținătorului ori dreptul asupra acestora sau de a săvârși alte acțiuni cu caracter patrimonial este însoțită de acțiunea adiacentă constând în amenințarea cu distrugerea sau cu deteriorarea bunurilor). Pentru o mai bună protecție a relațiilor sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei, astfel încât acestea să fie ocrotite în plan principal, nu însă secundar, se impune ca art.155 CP RM să sancționeze penal fapta persoanei exprimată în amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor persoanei. Din perspectiva unei abordări sistemice, consemnăm că alin.(1) art.349 CP RM (care conține o normă specială în raport cu norma de la art.155 CP RM) include amenințarea cu nimicirea bunurilor (*a se citi* – distrugerea bunurilor) în calitate de obiect al amenințării. Același conținut îl surprindem în cazul infracțiunii prevăzute la art.272 CP RM (constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu), care, și de această dată, conține o normă specială în raport cu norma de la art.155 CP RM.

Totuși, considerăm că nu orice amenințare cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor trebuie pedepsită penal. Este lipsită de pericol social fapta persoanei exprimată în amenințarea cu distrugerea unui bun a cărui valoare materială este nesemnificativă. Din aceste rațiuni, avansăm propunerea *de lege ferenda* de a fi instituită răspunderea penală pentru amenințarea cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari. În plan comparativ avem un model legislativ asemănător. Este vorba de art.137 din Codul penal al Armeniei care, printre altele, reglementează răspunderea penală pentru amenințarea cu distrugerea bunurilor în proporții mari.

Amenințarea poate viza nu doar viața, sănătatea sau bunurile persoanei, ci și alte valori sociale. Bunăoară, art.192 din Codul penal al Israelului [25] stabilește, *inter alia*, răspunderea penală pentru amenințarea cu cauzarea unui prejudiciu libertății sau reputației profesionale. În acord cu alin.(1) art.106 din Codul penal al Turciei [26], amenințarea poate viza inviolabilitatea sexuală. În conformitate cu art.169 din Codul penal al Spaniei, fapta prejudiciabilă se poate concretiza în amenințarea cu întreruperea cursului sarcinii sau cu săvârșirea torturii ori a unor fapte împotriva integrității morale. În fine, în corespundere cu alin.(2) art.129 din Codul penal al Croației, se consideră infracțiune amenințarea serioasă cu răpirea sau privarea persoanei de libertate sau cu prejudicierea statutului social al persoanei.

Alte legislații conțin formulări cu mult mai generale în ceea ce privește obiectul amenințării. De exemplu, art.206 din Codul penal al României stabilește fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să-i producă o stare de temere. La fel, în alin.(1) art.360 din Codul penal al Slovaciei este incriminată fapta de amenințare a unei persoane cu moartea, cu vătămarea gravă a sănătății sau cu cauzarea unui alt prejudiciu grav. Observăm că cel din urmă model legislativ conține un semn estimativ, drept varietate a semnelor variabile.

3. În altă privință, precizăm că legiuitorul moldav sancționează penal doar amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei. Amenințarea cu vătămarea medie sau ușoară, ori cu cauzarea unor leziuni integrității corporale nu cade sub incidența art.155 CP RM. Cea mai mare parte a legislațiilor penale ale statelor străine au mers pe aceeași cale, instituind răspunderea penală doar pentru amenințarea cu cauzarea unor vătămări grave sănătății (de exemplu, Codurile penale ale Turkmenistanului, Tadjikistanului, Azerbaidjanului, Armeniei, Federației Ruse, Letoniei, Lituaniei, Republicii Belarus, Slovaciei, Albaniei, Croației etc.).

În contrast, legiuitorii altor state au decis să sancționeze penal nu doar amenințarea cu cauzarea unor vătămări grave sănătății, ci și a altor tipuri de vătămări. Bunăoară, art.190 din Codul penal al Poloniei stabilește răspunderea penală pentru amenințarea cu cauzarea unor vătămări sănătății persoanei, fără a specifica gradul vătămării. Pe o poziție similară se află legiuitorii turc, georgian, israelian, eston, spaniol, kazah și cel uzbek.

Consemnabilă este poziția legiuitorului uzbek care, la descrierea elementului material al infracțiunii, folosește cuvântul „violență”, nu însă „vătămare”. Astfel, în acord cu alin.(1) art.112 din Codul penal al Uzbekistanului [27], se consideră infracțiune amenințarea cu omor sau cu aplicarea violenței în prezența unor temeieri suficiente ca amenințarea să se realizeze. Observăm că și în acest caz legiuitorul nu stabilește tipul violenței cu a cărei aplicare făptuitorul amenință – periculoasă sau nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei.

În ce ne privește, considerăm că nu atinge gradul prejudiciabil al unei infracțiuni simpla faptă de amenințare cu cauzarea unor vătămări medii sau ușoare sănătății persoanei. Cu atât mai mult, este lipsită de pericol social amenințarea cu cauzarea unor leziuni corporale.

4. În altă ordine de idei, din analiza textului normei de la art.155 CP RM surprindem că în postura de destinatar al răului cu care se amenință poate să apară doar persoana efectiv amenințată, nu și terța persoană. În ipoteza în care făptuitorul amenință persoana X că o va lipsi de viață pe Y sau îi va cauza acesteia o vătămare gravă sănătății, cele comise nu pot fi încadrate în tiparul normei prevăzute la art.155 CP RM. În caz contrar, am fi în prezența unei interpretări extensive defavorabile, fapt interzis de alin.(2) art.3 CP RM. Cu alte cuvinte, în condițiile legii penale naționale, destinatarul răului cu care se amenință și victima infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM este una și aceeași persoană. O asemenea abordare legislativă este caracteristică tuturor statelor membre ale CSI sau Țărilor Baltice (state ex-sovietice).

Din perspectivă comparată, alte legislații penale admit ca destinatarul răului cu care se amenință și victima infracțiunii să fie persoane diferite. De exemplu, în corespundere cu art.206 din Codul penal al României, constituie infracțiune fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva sa ori a altei persoane, dacă este de natură să-i producă o stare de temere. De asemenea, potrivit alin.(1) art.144 din Codul penal al Bulgariei [28], este pasibilă de pedeapsă penală fapta de a amenința pe cineva cu săvârșirea unei infracțiuni împotriva persoanei sau a bunurilor sale ori cu săvârșirea unei infracțiuni împotriva rudelor sale apropiate ori asupra bunurilor acestora, atunci când amenințarea ar putea evoca teama justificată de a fi pusă în aplicare. Un model legislativ similar îl conferă art.135 din Codul penal al Sloveniei. Potrivit legislației penale turce, destinatar al răului cu care se amenință poate fi, inclusiv, ruda victimei. În conformitate cu art.169 din Codul penal al Spaniei, răul poate viza nu doar victima infracțiunii, ci și familia sa ori alte persoane cu care victima este legată afectiv.

În concluzie, unele legislații nu admit ca victima amenințării și destinatarul răului cu care se amenință să fie persoane diferite (așa cum este și cazul Republicii Moldova), în timp ce altele admit acest lucru. Pentru cel din urmă model legislativ considerăm ineluctabil ca între cele două persoane (victima amenințării și destinatarul răului cu care se amenință) să existe o relație specială (rudenie, prietenie, simpatie etc.), ceea ce ar determina posibilitatea lezării libertății psihice a victimei; or, în lipsa unor astfel de relații, este cu neputință să se înfrângă psihicul persoanei efectiv amenințate.

5. În altă privință, subliniem că infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM este una formal-materială, fapt susținut și în literatura de specialitate [9, p.286; 19, p.424; 20, p.108]. Potrivit doctrinei, componente formal-materiale sunt componentele în al căror conținut legiuitorul, pe lângă fapta prejudiciabilă (acțiunea/inacțiunea), recurge la descrierea laturii obiective a infracțiunii prin indicarea pericolului real și iminent pe care-l comportă fapta la cauzarea unei urmări prejudiciabile [2, p.65]. De menționat că legiuitorul moldav stabilește expres în dispoziția normei de la art.155 CP RM existența pericolului ca amenințarea să se realizeze drept semn constitutiv al infracțiunii enunțate. Prin urmare, pentru a fi în prezența infracțiunii consemnate la art.155 CP RM nu este suficientă simpla faptă exprimată în amenințarea cu moartea sau cu vătămarea gravă a integrității

corporale sau a sănătății persoanei, ci mai este necesară existența pericolului ca amenințarea să se materializeze. În lipsa unui asemenea pericol amenințarea cu moartea sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei nu poate fi încadrată potrivit art.155 CP RM. Deci, existența pericolului ca amenințarea să se transpună în realitatea obiectivă constituie semn obligatoriu al laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM.

În plan comparat, situația este diferită. La o analiză atentă a prevederilor legale ale unor state străine în această materie desprindem că toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice au inserat în textul normelor de incriminare, similare celei de la art.155 CP RM, circumstanța: existența pericolului ca amenințarea să se realizeze. Pe aceeași cale a mers legiuitorul polonez, cel român sau cel bulgar. Diferă însă poziția legiuitorului georgian care, comparativ cu ceilalți legiuitori ai statelor ex-sovietice, a decis să punteze pe condiția subiectivă, nu și pe cea obiectivă pentru existența pericolului. *In concreto*, pentru a fi în prezența infracțiunii prevăzute la art.151 din Codul penal al Georgiei, este suficient ca la persoana amenințată să fi apărut temerea întemeiată de a se materializa amenințarea. În mod similar, pentru ca cele comise să cadă sub incidența art.206 din Codul penal al României este suficient ca amenințarea să fie una de natură să-i producă victimei o stare de temere. Nu în ultimul rând, în acord cu alin.(1) art.144 din Codul penal al Bulgariei, amenințarea trebuie să evoce teama justificată ca aceasta să fie pusă în aplicare.

În ce ne privește, considerăm că pericolul realizării amenințării trebuie să întrunească atât condiția subiectivă, cât și cea obiectivă. Nu este suficient ca persoana să perceapă amenințarea ca fiind una reală și iminentă, gata de a fi pusă în aplicare. Este necesar ca amenințarea obiectiv să fie reală și iminentă.

Un alt grup de state, printre care Slovacia, Slovenia, Albania, Spania, Israel, Turcia, au decis să construiască componentele de infracțiune corespondente celei de la art.155 CP RM din simpla faptă prejudiciabilă, fără a specifica apariția pericolului de realizare a amenințării. În corespundere cu legislațiile penale ale acestor state, componentele de infracțiune analizate sunt formale, pentru consumarea lor fiind suficientă realizarea faptei prejudiciabile, neavând relevanță la calificare faptul apariției pericolului ca amenințarea să se materializeze.

6. În altă ordine de idei, precizăm că subiect al infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM poate fi doar persoana fizică responsabilă care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. Persoana juridică nu poate să apară pe post de subiect al infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM, fapt rezultat din lipsa în conținutul acestei norme a unei sancțiuni aplicabile unor astfel de entități. Or, în conformitate cu prevederile alin.(4) art.21 CP RM, persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora în Partea Specială din Codul penal este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice. Nu de aceeași părere este legiuitorul lituanian, care la alin.(4) art.145 din Codul penal [29] a instituit răspunderea penală a persoanei juridice pentru săvârșirea faptei de amenințare cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu terorizarea persoanei.

7. În plan subiectiv, infracțiunea specificată la art.155 CP RM se caracterizează prin intenție directă. Motivul și scopul nu constituie semne obligatorii, neavând relevanță la calificare, ci la individualizarea pedepsei penale. De regulă, așa cum se arată în doctrină, motivul infracțiunii indicate se exprimă în răzbunare, iar scopul – în a schimba conduita victimei în interesul făptuitorului [19, p.424; 20, p.109]. Într-adevăr, în cele mai dese cazuri, răzbunarea constituie imboldul determinant în luarea hotărârii de a comite infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM. Aceasta deoarece amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății reprezintă o reacție la un comportament anterior al victimei. Când privește scopul infracțiunii, făptuitorul urmărește realizarea unui scop anume prin săvârșirea faptei infracționale consemnate la art.155 CP RM. Acesta nu este individualizat de legiuitor, motiv pentru care poate lua orice formă. De regulă, prin realizarea amenințării făptuitorul dorește ca victima să recurgă la un anumit comportament sau, din contra, să se abțină de la un anumit comportament, adică să facă sau să nu facă ceva.

Din perspectivă comparată, legiuitorul israelian a decis să insereze în textul art.192 din Codul penal (normă corespondentă celei de la art.155 CP RM) scopul în calitate de semn secundar obligatoriu al componentei de infracțiune. Așadar, pentru a fi în prezența infracțiunii de amenințare făptuitorul trebuie să urmărească drept finalitate intimidarea sau provocarea victimei. În mod analogic, pentru a fi în prezența amenințării prevăzute la alin.(1) art.129 din Codul penal al Croației, este neapărat ca făptuitorul să urmărească intimidarea sau perturbarea victimei. Potrivit lit.c) alin.(2) art.360 din Codul penal al Slovaciei, răspunderea penală se agravează atunci când pe post de semn constitutiv apare scopul de a preveni sau de a obstrucționa exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale. De asemenea, în acord cu lit.d) alin.(2) art.360 din Codul penal al Slovaciei, motivația specifică cu care acționează făptuitorul apare în calitate de semn circumstanțial agravant. La fel,

motivul de intoleranță rasială, națională sau religioasă constituie semn circumstanțial agravant al amenințării cu omor prevăzute la alin.(2) art.129 din Codul penal al Ucrainei. Pe o poziție similară se află legiuitorul rus, care la alin.(2) art.119 din Codul penal reglementează răspunderea penală pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a sănătății săvârșită din motive de ură politică, ideologică, rasială, națională sau religioasă ori din dușmănie sau din ură sau ostilitate față de un anumit grup social. Considerăm binevenită o asemenea circumstanță agravantă și pentru art.155 CP RM. Mai mult, această propunere se cadrează perfect inițiativelor *de lege ferenda* de ultimă oră care planează pe tărâmul legislativ moldav. Este vorba de Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative [30], prin care se propune, *inter alia*, completarea art.155 CP RM cu circumstanța agravantă „Aceeși faptă săvârșită din motive de prejudecată, dispreț și ură”, inițiativă susținută, în mare parte, de reprezentanții organismelor internaționale [31]. În definitivă, venim cu propunerea ca art.155 CP RM să fie completat cu circumstanța agravantă „din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă sau din motive de prejudecată, dispreț sau ură”.

8. Schimbând vectorul investigației, accentuăm că pentru încadrarea celor comise potrivit art.155 CP RM nu are relevanță dacă amenințarea a fost expusă în public ori dacă a fost expusă în raport cu o persoană sau cu mai multe persoane ori dacă făptuitorul a folosit careva instrumente sau mijloace pentru expunerea amenințării. Pentru comparație, menționăm că la lit.e) alin.(2) art.360 din Codul penal al Slovaciei este stabilită răspunderea penală pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu cauzarea unui alt prejudiciu grav atunci când fapta prejudiciabilă este comisă în public. Totodată, la alin.(3) art.129 din Codul penal al Croației este inserată circumstanța agravantă „asupra mai multor persoane”. Iar la lit.a) alin.(2) din Codul penal al Turciei se regăsește semnul circumstanțial agravant: „prin folosirea armei”. În ce privește ultimele două modele legislative, considerăm oportună preluarea acestora de către legiuitorul național, astfel încât să se agraveze răspunderea penală pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății săvârșită asupra a două sau mai multor persoane ori cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă.

La fel, pentru calificare potrivit art.155 CP RM nu interesează nici forma amenințării: verbală, nonverbală sau scrisă. Important e ca victima să perceapă influența exercitată ca fiind o amenințare la adresa vieții sau sănătății sale. Legiuitorul spaniol, însă, în cadrul unei variante agravate a decis să incrimineze amenințarea realizată în formă scrisă, prin telefon sau prin orice alt mijloc de comunicare.

Nu are importanță nici statutul victimei sau al subiectului infracțiunii pentru a încadra cele săvârșite potrivit art.155 CP RM. Evident, cu excepția cazurilor în care operează o normă specială ce reclamă prezența unei calități speciale în persoana victimei infracțiunii. De exemplu, așa cum menționează G.Pavliuc, victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.349 CP RM poate fi: persoana cu funcție de răspundere, persoana care își îndeplinește datoria obștească, ruda apropiată cu persoana cu funcție de răspundere sau cu persoana care își îndeplinește datoria obștească [32, p.101]. De asemenea, în postura de victimă a infracțiunii prevăzute la art.272 CP RM (constrângerea lucrătorului din transportul feroviar, naval, aerian sau auto de a nu-și îndeplini obligațiile de serviciu) poate evolua doar lucrătorul din transportul feroviar, naval, aerian sau auto.

De altă părere este legiuitorul bulgar, care incriminează în cadrul unei variante agravate amenințarea cu săvârșirea unei infracțiuni contra persoanei sau împotriva bunurilor acesteia comisă în privința unui oficial sau a unui reprezentant al autorității publice în timpul sau în legătură cu îndeplinirea de către aceștia a obligațiilor de serviciu, ori împotriva unei persoane care se bucură de protecție internațională. În acord cu alin.(3) art.129 din Codul penal al Croației, în postura de victimă poate să apară persoana oficială sau persoana responsabilă atunci când amenințarea este săvârșită în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a atribuțiilor de serviciu sau în legătură cu poziția sa. Calitatea specială a victimei infracțiunii este stipulată și la lit.b) alin.(2) art.360 din Codul penal al Slovaciei, și anume: persoana protejată.

La fel, potrivit alin.(3) art.112 din Codul penal al Uzbekistanului, răspunderea se agravează dacă fapta prejudiciabilă este săvârșită asupra unei persoane sau asupra rudelor sale apropiate în legătură cu îndeplinirea de către acestea a atribuțiilor de serviciu sau a celor obștești. Aceeași calitate specială a victimei infracțiunii este inserată în textul art.113 din Codul penal al Kârgâstanului. Analiza practicii judiciare în materia infracțiunii specificate la art.155 CP RM demonstrează că deseori făptuitorul își îndreaptă conduita sa infracțională exprimată în amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății către o persoană în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu, motiv pentru care sugerăm legiuitorului moldav să agraveze răspunderea penală pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății comise în atare circumstanțe. De asemenea, recomandăm legiuitorului să instituie, în cadrul aceleiași circumstanțe agravante, ipoteza amenințării săvârșite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor obștești. Accentuăm că o

circumstanță agravantă similară se regăsește la art.145, 151, 152 și 197 CP RM. Deci, nu este una străină cadrului legal național. Pe cale de consecință, legiuitorul urmează să excludă persoana care își îndeplinește datoria obștească din categoria victimelor infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.349 CP RM. Cu privire la acest aspect, pe bună dreptate remarcă G.Pavliuc: „Trebuie să recunoaștem că persoanele care își îndeplinesc datoria obștească nu reprezintă autoritățile publice. Sub acest aspect, raportarea de către legiuitor a unor asemenea persoane la cercul de victime ale infracțiunilor prevăzute la art.349 CP RM nu face decât să compromită ideea că aceste infracțiuni sunt, în ultimă instanță, infracțiuni contra autorităților publice” [32, p.74-75].

Nu în ultimul rând, în legislația unor state străine regăsim în calitate de semn circumstanțial agravant faptul săvârșirii amenințării de către un membru al unui grup criminal organizat, al unei organizații criminale ori în interesul acestora. Atare semn calificativ întâlnim la lit.b) alin.(2) art.112 din Codul penal al Uzbekistanului, la alin.(2) art.129 din Codul penal al Ucrainei, precum și la alin.(3) art.129 din Codul penal al Croației.

În fine, la lit.a) alin.(2) art.112 din Codul penal al Uzbekistanului este înscrisă circumstanța agravantă „aceeași faptă comisă de un recidivist deosebit de periculos”. De principiu, suntem împotriva unei asemenea tratări discriminatorii a făptuitorilor. Susținem poziția legiuitorului moldav care a renunțat la vechea abordare, catalogând astfel recidiva drept stare, nu însă o caracteristică a făptuitorului.

Concluzii

În rezultatul studiului efectuat formulăm următoarele concluzii:

1) Amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății nu poate fi considerată o infracțiune care pune în pericol viața sau sănătatea persoanei.

2) Libertatea psihică a persoanei, în calitate de valoare socială concretă, lezată prin comiterea infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM, nu se află în derivație organică cu viața și sănătatea persoanei, motiv pentru care suntem nevoiți să afirmăm că infracțiunea prevăzută la art.155 CP RM incorect a fost amplasată în Capitolul II din Partea Specială a Codului penal.

3) Capitolul III „Infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei” din Partea Specială a Codului penal ocrotește valoarea socială fundamentală în derivație cu care se află obiectul juridic special al infracțiunii specificate la art.155 CP RM.

4) Termenul „libertatea persoanei” din titlatura Capitolului III al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova desemnează atât conceptul de „libertate fizică”, valoare socială protejată prin incriminarea răpirii unei persoane, traficului de ființe umane etc., cât și conceptul de „libertate psihică (morală)”, valoare socială protejată prioritar prin incriminarea amenințării cu omor sau cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei.

5) Legiuitorul moldav sancționează penal doar amenințarea cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei. Amenințarea cu vătămarea medie sau ușoară ori cu cauzarea unor leziuni integrității corporale nu cade sub incidența art.155 CP RM. Cea mai mare parte a legislațiilor penale ale statelor străine au mers pe aceeași cale, instituind răspunderea penală doar pentru amenințarea cu cauzarea unor vătămări grave sănătății.

6) Legiuitorii polonez, turc, georgian, israelian, eston, spaniol, kazah și cel uzbek au decis să sancționeze penal nu doar amenințarea cu cauzarea unor vătămări grave sănătății, ci și a altor tipuri de vătămări.

7) Unele legislații nu admit ca victima amenințării și destinatarul răului cu care se amenință să fie persoane diferite (așa cum este și cazul Republicii Moldova), în timp ce altele admit acest lucru (este cazul României, Bulgariei, Sloveniei, Spaniei).

8) Toate statele foste membre ale Uniunii Sovietice au inserat în textul normelor de incriminare, similare celei de la art.155 CP RM, circumstanța „existența pericolului ca amenințarea să se realizeze”. Un alt grup de state, printre care Slovacia, Slovenia, Albania, Spania, Israel, Turcia, au decis să construiască componentele de infracțiune corespondente celei de la art.155 CP RM din simpla faptă prejudiciabilă, fără a specifica apariția pericolului de realizare a amenințării.

9) În acord cu alin.(4) art.145 din Codul penal al Lituaniei, persoana juridică este pasibilă de răspundere penală pentru săvârșirea faptei de amenințare cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu terorizarea persoanei.

10) Pentru încadrarea celor comise potrivit art.155 CP RM, nu are relevanță dacă amenințarea a fost expusă în public. Din perspectivă comparată, la lit.e) alin.(2) art.360 din Codul penal al Slovaciei este stabilită răspunderea penală pentru amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu cauzarea unui alt prejudiciu grav atunci când fapta prejudiciabilă este comisă în public.

11) Potrivit alin.(3) art.112 din Codul penal al Uzbekistanului, răspunderea se agravează dacă fapta prejudiciabilă este săvârșită asupra unei persoane sau asupra rudelor sale apropiate în legătură cu îndeplinirea de către acestea a atribuțiilor de serviciu sau a celor obștești. Aceeași calitate specială a victimei infracțiunii este inserată în textul art.113 din Codul penal al Kârgâzstanului.

În urma analizei comparative efectuate propunem următorul model legislativ al infracțiunii prevăzute la art.155 CP RM:

Capitolul III

INFRAȚIUNI CONTRA LIBERTĂȚII, CINSTEI ȘI DEMNITĂȚII PERSOANEI

Articolul 166². Amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor

(1) Amenințarea cu omor sau cu vătămarea gravă a sănătății ori cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări, se pedepsește...

(2) Fapta prevăzută la alin.(1) săvârșită:

a) asupra a două sau mai multor persoane;

b) cu aplicarea armei sau a altor obiecte folosite în calitate de armă;

c) asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu sau obștești;

d) din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă sau din motive de prejudecată, dispreț sau ură.

se pedepsește...

Referințe:

1. Codul penal, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, republicat în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.72-74.
2. СОРЕЋСНІ, Ст., НАДІРКА, Іг. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p.
3. Уголовный Кодекс Туркменистана https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf [Accesat: 23.03.2017].
4. Criminal Code of the Republic of Tajikistan <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
5. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики / Под ред. И.М. РАГИМОВА. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс, 2001.
6. Кримінальний кодекс України. În: *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.
7. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.
8. Criminal Code of the Kyrgyz Republic <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
9. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
10. Уголовный кодекс Республики Казахстан <https://zakon.uchet.kz/view/111389/> [Accesat: 23.03.2017].
11. Criminal Law of the Republic of Latvia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
12. Criminal Code of Georgia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
13. Criminal Code of the Republic of Slovenia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
14. Criminal Code of the Republic of Croatia <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
15. Criminal Code of the Slovak Republic <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
16. Codul penal al României în redacția din 2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510.
17. Criminal Code of the Kingdom of Spain <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
18. Criminal Code of the Republic of Poland <http://www.legislationline.org> [Accesat: 23.03.2017].
19. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
20. BRÎNZA, S. Infracțiunile atipice prevăzute în Capitolul II al Părții Speciale a Codului penal: analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, 2014, nr.3(73), p.105-118.
21. Уголовный кодекс Республики Армения <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus> [Accesat: 23.03.2017].

22. Уголовный кодекс Республики Беларусь <http://xn----ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/> (Accesat: 23.03.2017)
23. Criminal Code of the Republic of Albania <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
24. Criminal Code of the Republic of Estonia <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
25. Закон об уголовном праве Израиля <http://crimpravo.ru/codecs/izr/2.pdf> [Accesat: 23.03.2017].
26. Penal Code of Turkey <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
27. Criminal Code of the Republic of Uzbekistan <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
28. Criminal Code of the Republic of Bulgaria <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
29. Criminal Code of Lithuania <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [Accesat: 23.03.2017].
30. Proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative http://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr09_75.pdf [Accesat: 23.03.2017].
31. *A se vedea*: Opinia OSCE/ODIHR asupra Proiectului de lege pentru modificarea și completarea prevederilor Codului penal și ale Codului contravențional cu privire la infracțiunile motivate de prejudecată. Varșovia, 2016. 34 p. file:///C:/Users/Alina/Downloads/281_HCRIM_MDA_15Mar2016_rom.pdf [Accesat: 23.03.2017].
32. PAVLIUC, G. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească*. Chișinău: CEP USM, 2015. 278 p.

Prezentat la 27.03.2017